

Konkurrence staten og dens kritikere

Søren Kaj Andersen (red.)

Med bidrag fra Ove K. Pedersen m.fl.

Konkurrencestaten og dens kritikere

Søren Kaj Andersen (red.)

Konkurrencestaten og dens kritikere

Jurist- og Økonomiforbundets Forlag
2017

Søren Kaj Andersen (red.)

Konkurrencestaten og dens kritikere

1. udgave, 1. oplag

© 2017 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.

Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslag: Lea Bøttger-Pedersen og Claus Rytter Bruun de Neergaard.

Med reference til omslag af Harvey Macaulay (Imperiet) fra

Ove Kaj Pedersens *Konkurrencestaten*, Hans Reitzel, 2011.

Sats: Mette Schou, gipsy graphics

Tryk: Toptryk

Printed in Denmark 2017

ISBN 978-87-574-3647-1

e-bog ISBN 978-87-574-9971-1

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Gothersgade 137

1123 København K

Telefon: 39 13 55 00

e-mail: forlag@djof.dk

www.djof-forlag.dk

Indhold

Forord	9
------------------	---

Søren Kaj Andersen: Indledning	11
---	----

DEN ANALYTISKE FORANKRING

1 Sverre Raffnsøe: Fra forskning som facit og forudsigelse til forskning som udforskning og udfordring	27
--	----

2 Kerstin Jacobsson: Konkurrencestat og neoliberalisering	65
---	----

VALG AF KONKURRENCESTAT

3 Martin Møller Boje Rasmussen: Hvilken type konkurrence- stat vælger du? Og hvilken vælger Danmark?	79
--	----

4 Dan Jørgensen og Johannes Lundsfryd: Velfærd er nødvendig for konkurrencestaten	99
---	----

5 Marianne Jøved: Konkurrencestat eller ej – samarbejde og fællesskaber skal der til	111
--	-----

6 Lizette Risgaard: I Danmark vinder vi sammen	133
---	-----

7 Uffe Elbæk: Balancesamfundet – et mere håbefuldt alternativ	151
---	-----

8 Per Bregengaard og Margit Kjeldgaard: Ud med konkurrencestaten – ind med samarbejde.	159
--	-----

DANNELSESIDEAL OG UDDANNELSE

- 9 Lars Qvortrup:** Konkurrencestaten og folkeskolen 185
- 10 Anders Bondo Christensen:** Konkurrencestatens reaktionære skolesyn 203
- 11 Stefan Hermann:** Konkurrencestatens pædagogiske spørgsmål – og dens mange svar. 221

STYRINGEN AF DEN OFFENTLIGE SEKTOR

- 12 Kurt Klaudi Klausen:** Hvad betyder konkurrencestaten for ledere og medarbejdere i den offentlige sektor? 233
- 13 Eva Secher Mathiassen:** Konkurrencestaten. Det går stærkt – men går det godt? 247
- 14 Bente Sorgenfrey:** Danmark har brug for en forvaltningsreform NU! 267

ARBEJDSMARKEDET OG KONKURRENCESTATEN

- 15 Christian Lyhne Ibsen:** Konkurrencestaten og den danske aftalemodel 285
- 16 Karsten Dybvad:** Den danske arbejdsmarkedsmodel i en globaliseret verden 315
- 17 Per Christensen:** Vi må insistere på demokratisk debat 327

BORGEREN, HVERDAGEN OG DEMOKRATIET

18 Lars Torpe: Medborgeridentiteten er presset 347

19 Mikkel Thorup: De uvalgte styre – konkurrencestaten
og det begrænsede demokrati 363

20 Maja Hojer Bruun, Mikkel Rytter og Stine Krøjer:
Selvstændighedssamfundet – antropologiske perspektiver
på velfærdsstatens kontinuitet og forandring 385

HISTORIEN OG KONKURRENCESTATEN

21 Jeppe Nevers og Per Boje: Stat og marked – et historisk
perspektiv. 407

22 Thomas Højrup: Politisk kultur, livsformer og
statsformer under forandring. 423

Ove K. Pedersen: Efterord. Fra kritik til selvkritik
– og tilbage igen 469

Forord

Ove K. Pedersen skrev med *Konkurrencestaten* en ekstraordinær bog. Opmærksomheden omkring debatten om og kritikken af bogen nåede ganske enkelt højder, som vi sjældent ser herhjemme. Den videnskabelig indsats bag bogen er også ekstraordinær. Det blev understreget af, at Ove K. Pedersen i 2015 blev tildelt den filosofiske doktorgrad på baggrund af *Konkurrencestaten* og den efterfølgende bog *Markedsstaten*. Og indsatsen stopper ikke her, idet Ove K. Pedersen i skrivende stund er i gang med nok en bog. Denne gang slet og ret med titlen *Staten*.

Når debatten om konkurrencestaten skal føres videre med denne antologi er årsagerne flere og de vil blive udfoldet over de efterfølgende sider. Men set lidt fra oven, så har *Konkurrencestaten* med den opmærksomhed og debat, som den har båret med sig, givet en unik mulighed for videreføre en bred diskussion om politik og politikudvikling, som går et spadestik dybere, end hvad vi typisk oplever. Diskussionen er bred, fordi den har involveret mange. Herunder ikke mindst politikere, repræsentanter fra interesseorganisationer og fra den akademiske verden. Derfor er det repræsentanter fra disse tre grupper, der er blevet inviteret til at bidrage til denne antologi. Diskussionen går dybere, fordi Ove K. Pedersen insisterede på at gå bag om den umiddelbart førte politik, bag om de umiddelbare reformer, som ellers fylder i den brede debat. Formålet var at påpege, at der var sket forskydninger i de velfærdsstatslige politikker, som i små ryk var ved at føre os et nyt sted hen – henimod konkurrencestaten. Det er så her diskussionen starter – og det er den diskussion, der skal forsættes med denne bog.

Der er mange at takke for deres indsats, uden hvilken denne bog ikke ville være blevet til noget. Allerførst skal der lyde en inderlig tak til de 27 skribenter, der står bag bogens 22 bidrag. Som redaktør bliver man taknemmelig for den tid, som travle mennesker sætter af til at løse en ikke ubetydelig opgave, og man glæder sig over at

blive mødt af forståelse, når man vender tilbage med kritiske kommentarer og ønsker om ændringer og tilføjelser. Tak for det. Tak til studentermedhjælp Ane Kristensen for en omhyggelig og præcis indsats med de mange praktiske gøremål, der har været i forbindelse med tilblivelsen af bogen. Tak til Heidi Korsgaard for grundigt arbejde som sproglig redaktør på bogen. Der skal også lyde en tak til Department for Business and Politics, CBS, for at bevillige 25.000 kr. til bogprojektet. Dette har muliggjort praktisk støtte til gennemførelsen af arbejdet. Endvidere tak til Christian Lyhne Ibsen og Nikolaj Lubanski for gode ideer og input til min del af arbejdet. Stor tak til Jeppe Strandsbjerg og Jurist- og Økonomforbundets Forlag i det hele taget for at tage initiativ til denne bog. Endelig selvfølgelig en tak til Ove K. Pedersen for velvilligt og loyalt at have været del af dette bogprojekt helt fra starten. På den ene side har det været klart – og fremgår i øvrigt også af Ove K. Pedersens eget efterord i denne bog – at det til tider har været en hård omgang: at være forfatteren bag *Konkurrencestaten*. Den store opmærksomhed og den til tider intense kritik gør sit. Men det får ikke Ove K. Pedersen til at trække sig. Dertil opfatter han simpelthen diskussionen for at være alt for vigtig.

Søren Kaj Andersen
København, juli 2017

Indledning

Af Søren Kaj Andersen, centerleder, lektor, FAOS, Københavns Universitet

Dansk økonomi er ligesom Kevin Magnussens formel 1 racer. Det er til stadighed nødvendigt at justere den, finde på nye snilde løsninger, tune den og få den til at køre hurtigere. For alle konkurrenterne gør det samme, og vil vi ikke risikere at sakke bagud, må vi også gøre det og gerne lidt smartere end de andre, så vi kan komme ud i overhalingsbanen.

Dette billede blev brugt af statsminister Lars Løkke Rasmussen, da han skulle motivere regeringens 2025 plan i foråret 2016. Vi er stadig en af verdens rigeste nationer. Vi kører hurtigt og er ganske effektive, når det handler om at trimme motoren. Samtidig har vi nok også en klar fornemmelse af, at det ikke bliver ved med at være sådan, hvis vi ikke til stadighed udvikler vores konkurrenceevne. Og som den globale økonomi har udviklet sig i de seneste årtier, er det tydeligt, at stadig flere kandidater til – og er med i – formel 1 ræset.

Professor ved CBS Ove K. Pedersens bog *Konkurrencestaten* fra 2011 har fået en helt usædvanlig opmærksomhed. Den er ganske enkelt blevet solgt, læst og debatteret i et helt usædvanligt omfang og fremstår derfor som den nok mest betydningsfulde samfundsvidenskabelige bog udgivet i dette årti. Bogen ramte noget helt centralt og gav mening mange steder i det danske samfund. Den store systematiske fortælling om, hvordan konkurrence har bredt sig i statslige politikker rørte en nerve, og var genkendelig for politikere, organisationsfolk og borgere i almindelighed.

Formålet med denne bog er at samle op på debatten om konkurrencestaten og bringe den videre. For det første handler det om at få et nøjere og kritisk indblik i, hvad det var, Ove K. Pedersen skrev. Hvad var det for analytiske overvejelser, som *Konkurrencestaten* byggede på? Og hvad var hovedelementerne i den kritik af bogen, der efterfølgende blev rejst? Her hører det med, at *Konkurrencestaten*

førte til en omfattende debat, hvor ikke bare kolleger fra den akademiske verden, men i høj grad også politikere og repræsentanter fra interesseorganisationer forholdt sig til konkurrencestaten. Denne brede diskussion bliver samlet op i denne bog. For det andet er det ambitionen med denne bog at bringe såvel analyse som diskussion videre. Det handler om at tilføje debatten om konkurrencestaten nye perspektiver og placere dem i en analytisk såvel som politisk sammenhæng. Hvad har vi lært af diskussionen om konkurrencestaten og hvad fortæller det os om demokratiets tilstand, om mulighederne for økonomisk udvikling og ikke mindst velfærd for de mange?

Svarene på disse spørgsmål bliver taget op i denne antologis 22 bidrag, som er skrevet af politikere, repræsentanter fra dominerende interesseorganisationer samt forskere fra forskellige dele af den akademiske verden. Her er med andre ord tale om en bred vifte af stemmer i debatten om konkurrencestaten, som med udgangspunkt i deres særlige politiske ståsted, de interesser de repræsenterer eller den forskning de er del af, kommenterer og diskuterer konkurrencestaten.

Debatten flytter sig

Hvad enten man tager begrebet om konkurrencestaten til sig eller ej, så er det uomgængeligt, at konkurrence og konkurrenceudsættelse på mange måder karakteriserer politik og samfundsudvikling i disse år. Alene af denne grund er det vigtigt at analysere, diskutere og nuancere vores forståelse af denne udvikling. Ikke bare i økonomisk forstand, men også i relation til den bredere velfærdspolitik og i sidste instans i forhold til menneskesyn og demokrati. Tag for eksempel her debatten om skolen og, hvad Ove K. Pedersen kaldte 'den opportunistiske person', i *Konkurrencestaten*. Det har samtidig været et af de intenst debatterede udsagn i bogen, hvilket også fremgår af flere bidrag i nærværende bog.

Når diskussionen om konkurrencestaten skal føres videre, hører det med til billedet, at vores politiske og økonomiske omverden løbende forandrer sig. Således står vi også et anderledes sted i dag, end da *Konkurrencestaten* udkom i 2001. Ser vi tilbage på den debat,